

Jaga lugu:

Suitsusaunarahvas. Suitsusauna on peetud Lõuna-Eestis ikka pühaks paigaks ja ka tänapäeval suhtutakse sellesse austuse ning lugupidamisega. Öeldakse, et suitsusaunas saavad puhtaks nii ihu kui ka hing. Suitsusaunapärand on selle kandi inimeste igapäevase elu loomulik osa. Foto: Andres Treial

Puhas hing, Lõuna-Eesti rikkus

Keegi nõgise näoga astub uksest, seljatäis sooja suitsu ühes. Suits tühi ei maksa ju midagi, aga pole see nii tühi ühti. Suitsul on õiges saunas, suitsusaunas, sama oluline roll nagu hapnikul inimese elus. Kui õhku pole, jääb elu seisma. Suitsusaunaga on sama lugu – kui suitsu pole, jääb elu seisma. Saun on elu: kohtumispaik endaga, lähedastega, kogukonnaga, esivanematega.

Suitsusauna peetakse küll siinse ilma nähtuseks, ent see on ka oluline paik suhtlemiseks ülemise ja alumise ilmaga. Nii öeldakse Lõuna-Eestis, ja nii lihtne see ongi. Kuigi, lihtne öelda, raske järgi teha. Ega suitsusauna kütmine, veelgi enam korraliku suitsusauna valmis ehitamine pole niisama naljaasi – eriti tänapäeval, mil käteosavuse ja hea tunnetusega mehi-naisi üha vähemaks jääb. Õnneks jagub veel piisavalt inimesi ja kogukondi, kes märkavad hoogu aeglustada ja lihtsat elu väärtustada, ning suitsusaunagi, Lõuna-Eesti rikkust.

Ärevatel aegadel saame kõik korraga aru, et neidsamu vanu lihtsaid teadmisi ja oskusi, mida Lõuna-Eesti suitsusaunakombestikust kuhjaga leida võib, vajame tegelikult hädasti ka nüüd, üleilmastuvas ilmas. Uudsel moel. Sotsiaalne innovatsioon ongi märksõna, mille hiljutine eriolukord meie kõigi teadvusesse tõi. Kuidas hakkama saada ootamatus olukorras, millist veel hetk enne ettegi kujutada ei osanud? Ainult loovalt ja leidlikult! Vara on hinnata uutmoodi ja kestlikuma elukorralduse märke, kuid eeldused muutuseks on loodud.

Tõelised meistrid. Palksauna ehitamine nõuab teadmist ja oskust, kuid ka visadust. Kellel sügavam huvi palksauna ehitusega tutvust teha, leiab veebist hea ülevaatliku videojäädvustuse selle sama Mustajõe suitsusauna ehitamisest Põlvamaal. Foto: Andres Treial

National Geographic on maailma suurim

populaarteaduslik ajakiri

Ajakiri ilmub ühe korra kuus, iga kuu alguses. Hind: e-arve püsimumbriga 7.49 € kuus, aastaks 85.00 €

TELLI KOHE

Erakordne aeg vajab erilisi inimesi. Hiljutine eriolukord vormis meid kõiki, mõnda rohkem kui teist. Lõuna-Eesti kogukonnamaastiku helgemad pead ütlevad kui ühest suust, et vaatamata kaasnenud raskustele oli koroonaviiruse kriisi hädasti vaja – see mõjus hästi nii inimeste väärtushinnangute paika loksumisele kui ka kogukondliku koostöö edenemisele, samuti mitmete uuenduslike ideede ja lahenduste elluviimise hoogustamisele.

„Eriolukord õpetas meile ise hakkama saamise ja lokaalse suhtluse tähtsust. Tõi esile, mis on elus päriselt oluline,“ mõtiskleb Kadri Kangro, heaolu arendusnõunik Võrumaa Arenduskeskuses. Kadri veab muude ettevõtmiste kõrval kogukonna loometalgute algatust „Vunki mano!“, mille meeskond pälvis 2019. aastal Vabariigi Presidendi poolt kodanikuühiskonna aasta innustaja tiitli. Olulisem väärikast tiitlist on siiski laialdane kogemus, mida Kadri koos kolleegidega Lõuna-Eesti kogukondade innustamisel on kogunud, samuti oskus märgata muutuse vajadust ja võimalusi ning toetada nende juurutamist.

Kogukonnatunne istub Kadris tugevalt sees. Rõuges elades on ta omal nahal kogenud nii tuisku kui tormi, mis hakkamasaamise korraks proovile pannud, kuid alati kindlustunde ka tagasi andnud. „Kui jäime karantiini, ei muretsenud ma hetkegi, kuidas saame hakkama. Kuklas on teadmine, et kusagil lähedal on alati keegi, kes saab aidata, kui peakski tekkima mõni praktiline mure,“ lausub Kadri ja lisab, et kogukond tähendabki tema jaoks eelkõige koostööd eri tasandil – erinevate huvide, vajaduste, väärtuste põhised. Kindlasti saab kogukondi liigitada veel mitut moodi, maailmavaate jm tunnuste alusel, kuid

tähtis on tema sõnul meeles pidada, et kogukond on inimeste jaoks väga oluline suhtlusruum kitsukese perekondliku ja laia ühiskondliku suhtlusruumi vahel.

Kogukonna intellekt

Väärtuste kaudu vaadates ühendavad Kadri Kangro sõnutsi väikeseid maakogukondi nii traditsioonid kui ka geograafiline ühtekuuluvustunne, kuid ka eluhoiak. „Kui inimesed tajuvad kogukonda ühise suhtlusruumina, kus on hea ja mõistlik asju koos teha, siis see puudutab neid vahetult ja on hea neile ka isiklikult,“ arutleb ta omast kogemusest, milliseid elukorralduslikke ühistegevusi ja teadlikke valikuid võimaldab kogukond teha paremini kui üksi. Sealt kasvab omakorda välja suhtlusruum, kus on väga olulisel kohal kollektiivne intellekt.

„Kogukond kõigi oma liikmete teadmiste, oskuste ja kogemustega moodustab kogukonna intellekti – väärtusliku ressursi, mis aitab kogukonnal toimida,“ räägib Kangro. Tänu sellele saab toimivast kogukonnast jätkusuutlik koosolemise vorm, mis on ühiskonna jaoks ääretult vajalik. „Inspireeriv õhkkond ning positiivne sõltuvus üksteisest ongi kogukonda koos hoidev liim. Kogukonnas me jagame ja paljundame väärtusi ning traditsioonilises kogukonnas elades ei saa inimesed üksteist ignoreerida, sest meil on kõigil teineteist vaja,“ lausub Kangro. „Tänu sellele võtame inimestena ka eriolukordi rahulikumalt ja oleme kulgemises, ühtlasi mõistame, et me ei saagi looduse vastu. Nii tekib julgus lasta elul end juhtida ja väheneb tahtmine maailma ainult kontrollida.“

Kivipesu. Foto: Andres Treial

Võimas arengukiirendi

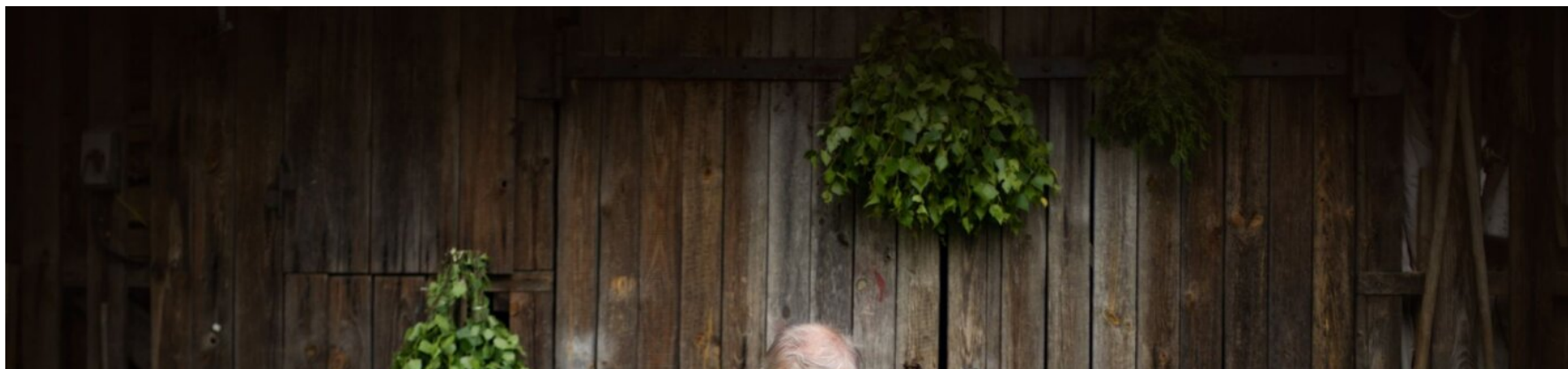
Kui loometalgute „Vunki mano!“ peamine eesmärk on edendada kogukonnateenuseid häkatoni vormis, et aidata kiirendada kogukondliku ja ühiskondliku arengu protsesse, siis hiljutine koroonaviiruse levikust põhjustatud eriolukord mõjus Kadri Kangro sõnul ühiskonnale igal tasandil nagu võimas arengukiirendi. Just selline, mis võib aidata käima lükata mitmed kestlikuma arengu jaoks vajalikud muutused.

„Loometaigute raames oime puunud leida kogukonna ressurside paremat rakendust, kasutades selleks tehnoloogiavaldkonnast tuttavat tööriista: häkatoni meetodit. Kuid meie ei loo lühikese ajaga uusi prototüüpe, vaid aitame üles ehitada uusi suhetekvaliteete, mis saavad aluseks uute kogukonnateenuste ja muude lokaalsete lahenduste tekkimisele,“ selgitab Kangro. „Koroonakriis andis meil kõigil võimaluse selgemini näha, mis on senise elukorralduse head küljed ja millised on ühiskonna jätkusuutliku toimimise seisukohalt suurimad riskid.“

Juba praegu võib Kangro sõnul öelda, et vaatamata eriolukorra põhjustatud raskustele on see tervikuna mõjunud arendavalt nii ettevõtjatele, kohalikele omavalitsustele kui ka kogukondadele. „Positiivsena võib kindlasti välja tuua julgema eksperimenteerimise ja suurema riskijulguse. Ettevõtjad on end kiiresti ümber häälestanud ja avalik sektor suutis samuti paindlikult reageerida, seades sisse kodanikega, sh riskirühmadega usaldusliku online-suhtluse,“ räägib Kangro. „Ühtlasi selgus, et kogukonnad ja ettevõtjad saavad mitmete asjadega hakkama ilma avaliku sektori sekkumise vajaduseta.“

Eriolukord näitas sedagi, et kogukondi saab usaldada ja et inimesed on võimelised ise hakkama saama. „Eriolukord õpetas ka tolerantsust ning lisas veendumust, et inimlik ei dikteeri seda maailma, vaid kusagil on alati mingid meist suuremad jõud, mis elu ja inimesi mõjutavad,“ lisas Kangro. Tema sõnutsi võivad sellistes ekstreemsetes oludes eelkõige need, kes leiavad endas üles baasväärtused ning on valmis muutusteks, näiteks kui Põlva küünetehnikust saab lüpsja. Ja üks oluline mõte veel, mis Kadrile eriolukorras meenus: „Inimesed võiksid karta mitte surma, vaid karta mitte elada!“

Vihategu. Foto: Andres Treial

Mahe ja muhe

Sama meelt on ka Margus Timmo, perega Põlvas elav ettevõtja, kes on muuhulgas üks loometalgutelt tuule tiibadesse saanud idee – koolide mahetoidule üleviimise algatuse „Mahe ja muhe“ – eestvedajaid. Timmo sõnul sai see idee alguse küsimusest, kas Setomaa võiks muutuda mahepiirkonnaks ja mida selleks peaks tegema. Kogu mõtte tagamaa on veelgi laiem ja lähtub piirkonna kui terviku arendamise vajadusest, et liikuda kohaliku majanduse edendamise ja isemajandava Lõuna-Eesti suunas.

Õnnelik olemise ja ise hakkama saamise mõtet pikib Timmo meie jutuaajamisse nagu punase niidiga mustrit, visandades sõnadega otsekui setode lipu motiivi. Setomaa Liidu juhina teab Margus Timmo hästi, kuidas kogukondadega suhelda ning

inimesi kaasata ja koostööd tegema innustada, et piirkonnale tervikuna kasu tuua. „Kogukonna toimimise eelduseks on majanduslik toimepidevus,“ ütleb ta veendunult ning lisab, et tähtis on märgata tervikut: ettevõtlus toetab kultuuri ja kultuur aitab ettevõtlust pärimuse kaudu. Samas tagab suurem vaimne rikkus võrreldes majandusliku jõukusega tema sõnul suurema vabaduse tunde, ning see annab hoogu ja rõõmu.

„Kui talupere ise hakkama saamise võimekus kaob ära, on ka kogukonnal probleem,“ lausub Timmo ja lisab, et seeläbi tekib probleeme ka ühiskonnale. Just seepärast näeb ta isemajandamise võimekuse arendamises ka peamist võtit kogu piirkonna arengule ja heaolule.

Kütmine. Foto: Andres Treial

Muutuste õhustik

Margus Timmo usub, et hiljutine koroonaviiruse puhangust põhjustatud eriolukord lõi hea eelduse muutusteks, et liikuda ise hakkama saava ja tugeva piirkonna poole. „Heaolu tingimustes lõpetab inimene riskimise, sest kardab heaolu kaotada. Eriolukord aga tagab arengu, paneb pea tööle,“ räägib ta oma näite põhjal. Mustsõstra kasvatuses tegeleva ettevõtte Seto Sõstar asutajana seisis Timmo eriolukorra tingimustes tõsise mure ees – mustsõstra mahla ei olnud korraga enam võimalik kusagile müüa. Kuid kriisiolukord sundis leidma nii teda kui ka paljusid teisi aktiivseid inimesi ettevõtluses ja kogukondades uusi lahendusi.

„Seto pärimus ja kultuur on säilinud tänu sellel, et kõiki ümbritsevaid kiireid muutusi pole Setomaale sisse lastud. Igast muutusest tekib kasu siis, kui sellel on laiem kasu – kui muutus on hea perele, kogukonnale ja ka keskkonnale,“ lausub Timmo.

Piirkonna kasu ei alga kusagilt mujalt kui igast inimesest, igaühe enda tajutavast kasust, on ta veendunud. „Setomaal oleme seda korduvalt näinud, et kõige tähtsam on kaasamiseks sobiv õhustik ja isikliku kasu saamise tunne. Kui koostööst sünnib isiklik kasu, on inimene valmis koostööd tegema,“ ütleb ta. „Muutustega ei tule kaasa vaid madala enesehinnanguga inimesed, sest nad kardavad, et ei saa muutustega hakkama. Kui aga inimene leiab eneseusu ja tunnetab kasu ning ise vahetult protsessis osaleb, toimubki reaalne muutus, sest koostöö inspireerib – nii tekib sünergiast kogukonnavaim.“

Timmo meelest põhineb kogukond ikkagi ühistel väärtustel, mida hoiavad traditsioonid ja kombed. Kui need on paigas, tuleb mängu geograafiline aspekt, sest sarnases kogukonnas on lihtsam elada ja väärtusi hoida. Praeguse maaelu üheks probleemiks peab ta seda, et kolm põlvkonda, kes varem traditsiooniliselt koos toimised, ei ela enam koos ega ka lähestikku ning pärimus ja kultuur ei kandu noorematele edasi. Kuid uusi pärimuse kandjaid ja uusi maale tulijaid siiski on, seda näitas ka hiljutine kriisiaeg.

Vihtlemine. Foto: Andres Treial

Linnast maale

„Eriolukord tõi inimesed linnast maale, sest maal on vabadused suuremad. Kuidas maa aga linlased vastu võtab ja mida nende tulek kaasa toob, on veel vara öelda,“ mõtiskleb Timmo, kes on näinud Setomaal mitut tulijate lainet ning tervitanud paljusid häid ja aktiivseid inimesi. „Eks see ole kogukondlik tarkus võtta vastu neid, kes soovivad tulla ja panustada, mitte ainult siit saada. Loodetavasti jätkub aeg, kui maale kolivad aktiivsed inimesed, kes loovad töökohad endale ja ka teistele.“

Suurtööstuste asemel on Margus Timmo sõnul esmatähtis arendada maal isemajandamise võimekust. Ta loodab, et eriolukord löi eeldused, mis suurendavad iga pere ja kogukonna hakkama saamist ning seeläbi ka ühiskonna tugevust ja iseseisvust. „Leibkondade isemajandamise võimekus on elukestlik ja kui eriolukord selle esile kutsus, on suurepärase. Peamine, et iga leibkond ja seeläbi ka iga kogukond oleks õnnelik, otsides ja leides oma potentsiaali ning tehes hea tundege seda, mida nad otsustavad teha!“

Eriolukord õpetas loovalt mõtlema paljusid, innustas tarbima kohalikke tooteid ja teenuseid ning suhtlema veelgi rohkem kogukonnasiseselt. „Eriolukord löi eeldused talgukultuuri taastekkeks ning isemajandamise võimekuste suurendamiseks ja mitmekülgsemaks maakasutuseks. Innovatsioon seisneb aga selles, kuidas iga leibkond saaks end ära majandada nii, et ei paneks kogu oma aega sellega kinni nagu vanasti,“ arutleb Timmo. „Iga inimene on loodud hakkama saajaks, kuid kõigil on erinevad eeldused, kuidas ja millega hakkama saada. Siit algabki kogukonnasisene koostöö. Ja kui iga leibkond majandab end ise ära, toimib hästi ka kogukond.“

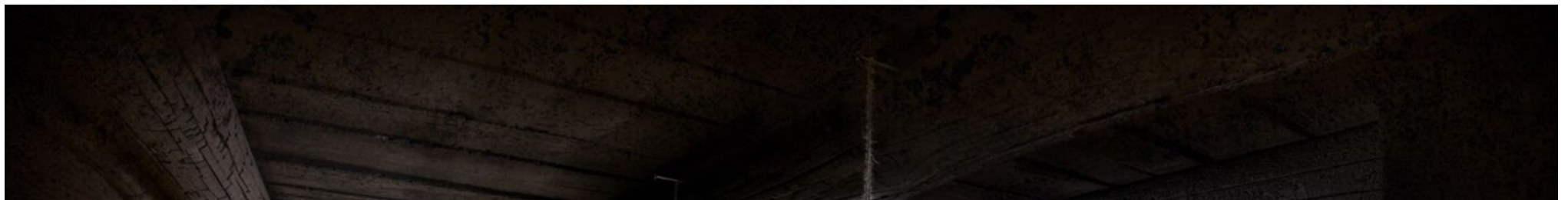
Molutamine. Foto: Andres Treial

Tundlik hariduskogukond

Tõelise arengukiirendina võttis kriisioludes tegutsemist ka Põlva külje all Rosmal tegutsev waldorfkool, mis tähistab tänavu 30ndat tegevusaastat piirkonnaülese kogukonnakoolina. Eesti esimeste ja kogenuimate waldorfpedagoogikat viljelevat haridusasutuste sekka kuulvas Rosma koolis ning lasteaias õpib praegu 141 õpilast. Koos õpetajate, vanemate, vilistlaste ja kooli sõpradega on moodustunud omalaadne hariduskogukond, kuhu kuulub üle 300 inimese. Kuidas sai eriolukorras hakkama üks Lõuna-Eesti nägu kujundav hariduskogukond, kelle liikmetest paljud on piirkonda kolinud just selle mahepedagoogika keskuse tõttu?

Rosma Haridusseltsi juhataja ja lapsevanem Liisa Maasik ütleb, et vaatamata waldorfõppe meetodite peapeale pöördumisele ning distantsõppega kaasnenud väljakutsetele saadi eriolukorra tingimustes ning väikeste ressurssidega väga hästi hakkama. „Rosma hariduskogukond on väärtuspõhine ning inimesed on tulnud siia just waldorfpedagoogika ehk nn mahepedagoogika pärast,“ räägib Maasik ning lisab, et hariduskogukond on tundliku loomuga ning panustab aktiivselt kohalikku ellu ja ka ühiskonda laiemalt. Rosma Haridusselts jätkas kohaliku haridusvõrgustiku olulise osana kogukonnale vajaliku haridusteenuse osutamist ka eriolukorras. Kuid lisaks sellele võeti tekkinud olukorda kui väga head arengukeskkonda, mille raames toimus olulisi muutusi õppetöö kvaliteedi viimiseks järgmisele tasemele.

„Eriolukord võimaldas teha väga lühikese ajaga läbi arenguhüppe ja aitas kaasa õpetajate digioskuste arendamisele, et õppetööd kaasajastada,“ rääkis Maasik. „Iga kogukond, ka hariduskogukond peab tänapäevase maailmaga suhestuma muuhulgas tehnoloogiliste vahendite abil. Meie ületasime õpetajate kolleegiumiga ühiselt hirmu tehnoloogial põhinevate õppemeetodite kasutamise ees ning see annab nüüd õpetajatele parema võimaluse mõista nii õpilasi kui ka vanemaid, mis muudab ühtlasi meie hariduskogukonna tugevamaks.“

Lihasuutsutus. Foto: Andres Treial

Tähelepanu endal

Distantstõppe aeg pani ühtlasi paljud vanemad veelgi rohkem väärtustama õpetajaid, kes iga päev seisavad hea selle eest, et lastest kasvaksid õnnelikud ja sotsiaalselt küpsed kogukonnaliikmed. Liisa Maasiku sõnutsi suunas eraldatuses oleku aeg inimesi ka rohkem tegelema enesega, mitte meelelahutusega. „Meie hariduskogukond suhtleb tavapäraselt päris tihedalt ning

seoses sotsiaalse eraldatusega tekkis lastel ja vanematel suur ootus taaskohtumiseks. See oligi vast kõige keerulisem väljakutse, et kuidas üle elada aeg, kui ei tohi näost-näku suhelda,“ lausus ta.

Lisaks töökorralduse efektiivsemaks muutmisele, mitmetele uutele oskustele ja harjumustele ning ka heale koostööle teiste haridusasutuste, omavalitsuse ja ministeeriumiga tõi Maasik välja veel algatusi, mis eriolukorra tingimustes käima lükati. Nii sai alguse hariduskogukonna sisene Facebooki grupp, kus saab küsida abi või pakkuda oma tooteid ja teenuseid, et seeläbi edendada kogukonnasisest majandust ning toetada üksteist sel keerulisel ajal, kui paljudel vanematel on ka sissetulekuga raske. Samamoodi sündis idee mitte ära jätta kooli traditsioonilist kevadkontserti, vaid korraldada see virtuaalsena veebikeskkonnas.

Traditsioone järgida ning tähelepanu endal, lähedastel ja kogukonnal hoida aitab ka seesama suitsusaunakombestik, mida peegeldavad käesolevat lugu ilmestavad fotod. Lõuna-Eestis laialt levinud saunakombestiku jäädvustamise idee sai fotograaf Andres Treial Vana-Võrumaa Suitsusauna koostöökogult. Lõunaeestlasena hindab Treial suitsusauna kõrgelt, sest see pole mingi tühine popkultuuri ilming, vaid meie oma põline asi. „See pole koopia mõne teise kauge rahva kombestikust, see on meie oma esivanemate päris asi,“ ütleb ta.

Andres ise pole just liiga sage suitsusauna kasutaja, sest tema elamises suitsusauna veel pole, küll aga käib ta perega kõrvalkülas naabrimehe suitsusaunas koos kogukonnaga. „Mina ei pane rõhku Lõuna-Eesti eristumisele suitsusaunakombestiku tõttu. Minu jaoks on see lihtsalt loomulik meie kandi elu. See on midagi, mis meie esivanemate traditsioonidest on säilinud, mitte kunstlikult ellu kutsutud,“ selgitab ta oma vaadet.

Hea silmaga fotograaf on kindel, et soovides väärtustada meie ammuseid tavasid ja kombeid, mis nüüdsel ajal kipuvad unustusse vajuma, peaksime rohkem tutvuma oma rahva mineviku ja kultuuripärandiga. „Oleme Euroopas üks vanemaid ja rikkama kultuuripärandiga rahvaid. Palju on küll kaotsi läinud, kuid nii mõndagi on ka säilinud,“ mõtiskleb ta. Traditsioonide väärtustamisel on Andrese sõnul õnneks abiks erinevad kogukonnad, nii virtuaalsed kui ka füüsilised, näiteks samas piirkonnas

ühesuguse mõttelaadiga inimesed, kes jagavad omavahel teadmisi ja kogemusi. Samuti on tema sõnul oluline õppida kogukonna vanemate inimeste käest, uurida kasvõi saunatavasid.

Kogukonnatunne. Foto: Andres Treial

Püha ja argine aeg

Andres Treiali sõnul on oluline meeles pidada, et kõik tavad ja traditsioonid on oma eesmärgiga, neil on praktiline väärtus ja kasu. „Meie vanad tähtpäevad ja pühad, näiteks pööripäevad ja jõulud, on olulised juba sellepärast, et annavad inimesel võimaluse korrastada oma igapäevarütmi – teha vahet pühal ajal ehk puhkeajal, kus ollakse perega, iseendaga, ja argisel ajal, kus tehakse tööd ja elatakse väljapoole. Ilma püha pidamata ei ole võimalik täisväärtuslikult elada ka argielu, kuid seda õpetust tänapäeva rahaühiskonnas meile ei jagata.“

Suitsusaunakombestiku pildile püüdmine pakkus Andrese sõnul väljakutseid nii tehnilise kui ka loomingulise külje pealt, sest suitsusauna näol on tegu väga ekstreemse pildistamiskeskonnaga. „Suitsusaun on ju pime ja kuum koht ehk kõike muud kui ideaalne pildistamiseks. Et pildid tuleksid loomulikud, pole ühtegi lavastust teostatud külmas saunas,“ selgitas Treial. Samuti pole kasutatud näitlejaid. „Piltidel on suitsusauna traditsiooni oma igapäevaelus praktiseerivad Võrumaa inimesed.“

Sauna ehituse puhul on tegemist aga dokumentalistikaga, kus on jäädvustatud oma ala meistreid. „Selle fotoseeria puhul pole tegu fantaasiamaailmaga ja pole ka kunstilisi liialdusi. Kõik, mida piltidelt näha, on puhas traditsioon ja kombestik.“

Küsimus jääb

Tõesti, fantaasiamaailmaga ei olnud tegu ka hiljutise eriolukorra puhul, kuigi see vahepeal võis isegi nii tunduda. Meil tasub hoida edaspidigi pilk eriolukorra õppetundidel ja tekkinud arenguvõimalustel, sest nagu öeldakse: ühtegi head kriisi ei saa lasta raisku minna. Kindlasti kuuleme lähiajal veel mitmetest sotsiaalse innovatsiooni näidetest, mida hiljutine eriolukord

kogukondadele õpetas. Siiski jääb küsimus, kuidas saaksime meile kandikul kätte toodud arengueeldusi veelgi paremini ära kasutada, et pöörata maailm rohkem lokaalse, kestliku ja kogukonnastuva arengu suunas.

Me ei saa tagasi liikuda sajandite taguse vana ja arhailise „lihtsa elu“ juurde, kuid me võiksime liikuda innovaatseliselt lihtsama elukorralduse loomise poole, mis arvestab praeguse maailma ja tehnoloogia võimalusi. Lõuna-Eestis kohtab järjest enam neid, kes lähtuvad looduse hoidmisest ning soovivad tugevdada inimeste ja kogukondade ise hakkama saamise võimekust. Mõtiskleme, millises maailmas me päriselt tahaksime elada ja kuidas sellise maailma loomisele kaasa aidata. Kui mõte ei liigu, võtame aja maha, sõidame Lõuna-Eestisse, kütame suitsusauna. Meie esivanemad on aastasadu saanud suitsusaunast abi iga tõve vastu – selja soojaks, pilgu selgeks ja hinge puhtaks saab tänagi. Aga puhas hing, see on tänapäeval eriline rikkus.

Mis muud kui kohtumiseni Lõuna-Eestis, kui mitte suitsusaunas!

Materjal valmis projekti "Elu kahe maailma piiril" raames meie ajakirja ja Lõuna-Eesti Leader tegevusgruppide koostöös.

Tulikum. Lumme või jääauku hüppamiseta ei kujuta üksi Lõuna-Eesti saunalõvi suitsusaunas käiku ette. **Foto: Andres Treial**

Kogukonnaalgatuste näiteid Lõuna-Eestist

Lõuna-Eestist leiab erinevaid elulisi näiteid kogukonnaalgatustest, mis on mõjutanud inimeste mõtteviisi ja käitumist ning paikkonna või kogu piirkonna arengut.

Tartu. Tartu linnavalitsuse ettevõtluse arengu osakonna valdkonnajuhi Katrin Reiljani sõnul on Lõuna-Eesti pealinna tuntuim kogukondlik algatus ilmselt sTARTUp Day korraldamine. Kogukonna aasta sündmuse idee sündis 2015. aastal saunas. Kuna Tartu on uuendusmeelsete ning ettevõtlike inimeste linn, langes see idee väga viljakale pinnasele. Nüüdseks on heade mõtete linnas kujunenud tugev start-up-kogukond, kus kaheksa erineva valdkonna organisatsiooni tegutsevad kõik ühise eesmärgi nimel, et Tartu oleks parim paik heade äriideede alustamiseks ja kasvatamiseks. Järjelt juba viies sTARTUp Day leiab aset 2021. aasta jaanuaris.

Elva. Elva valla arengu- ja planeeringuosakonna juhataja Kertu Vuks tõstab esile vabaihenduse Perekas korraldatavat kogukondlikku algatust "Elva koduvalla heaks". Juba teist aastat kutsutakse Elva valla inimesi märkama enda ümber prügi ning seda jalutuskäikudel ja jooksurajal üles korjama, et teha üheskoos vald puhtaks ning lasta loodusel välja paista oma loomulikus ilus. Sel kevadel toimus aktsioon taas ka Facebooki keskkonnas, kus kõikide osalejate vahel loositi välja ergutusauhindu.

Võru. Võru linnavalitsuse arendusnõunik Tiina Hallimäe toob välja 2019. aastal korraldatud Koreli oja kalda-ala istutustalgud, mille raames tulid kokku Võru linna erinevad kogukonnad, et tuua linnasüdamesse elurikkust juurde. Enam kui 400 inimest löid ühiselt ja oma soovide järgi Koreli pargi, kus kohtuvad nüüd erinevas vanuses ja erinevate huvidega kogukonnaliikmed. Võrokeste algatus pälvis tunnustuse kui üks parimaid mulluseid keskkonnategusid.

Jõgevamaa. Jõgevamaa Koostöökoja hinnangul tegutseb üks aktiivsemaid sealse piirkonna kogukondi

Mustvee vallas Kääpa külas, kus Annika Orase eestvõttel on külas elu käima lükatud. Tänu sellele on saanud hoo sisse Kääpa OTT-liikumine ehk otse tarbijalt tootjale võrgustik, kogukonnas on korraldatud talgud ja avatud talude päevi ning lisaks on pandud ühiste jõududega tööle Kalevipoja muuseum.

Põlvamaa. Põlvamaa üheks viimaste aastate silmapaistvaimaks algatuseks on Lutsu külateatri tegemised. Lutsu küla teatrikogukonnas löövad kaasa kõik külaelanikud ning lisaks on koos korrastatud külaplatsi ja loodud tingimused külaliste vastuvõtuks.

Setomaa. Piiriveere Liidri tegevjuht Endla Mitt rõhutab Lüübnitsa kogukonna erilisust. Sealne kogukond on kolmerahvuseline – sinna kuuluvad eestlased, venelased ja setod – ning seetõttu on võrdselt au sees erinevate kultuuride tavad ja religioon. Eelkõige teatakse Lüübnitsa küla, kust muuhulgas algab Setomaa ja Euroopa Liit, augustikuise sibula- ja kalalaada poolest,

kuid vähem on teada, et 2019. aastal valiti Lüübnitsa aasta külaks. 2020. aastal osaleb Lüübnitsa küla koos kogu Setomaaga Euroopa jätkusuutliku küla konkursil.

Tartumaa. Tartumaa Arendusseltsi juhatuse liige ning Sibulatee eestvedaja Liis Lainemäe toob välja Kambja-Ülenurme kandi kogukonna algatuse „Unistuste nukk Kaisu“. Heategevusliku nukkude valmistamise õpitubade projekti korraldasid ühiselt Õnnemaa, Uhti ateljee ja vallavalitsus, et annetada müügitulu fondile Minu Unistuste Päev. Õmblemisest võtsid osa nii noortekeskused, lasteaiad, koolid, käsitööselts kui ka vallarahvas, kokku valmistati üle 100 nuku.

Valgamaa. Valgamaa Partnerluskogu tegevjuhi Tiina Ivaski sõnul väärib tähelepanu piiriäärne võrgustik KOTUS, kuhu kuuluvad Taheva, Karula ja Mõniste piirkondade ettevõtjad ja ühingud. Üks suuremaid koostöö vilju on olnud 2019. aastal korraldatud Üülaat, millest soovitakse kujundada piirkonna tunnusüritust. Üülaada korraldamisel oli abiks ligi 60 inimest ning külastajaid kogunes mõlemalt poolt piiri üle 800. Lisaks on KOTUS rajanud ka kogukonnaköögi, kus plaanitakse korraldada kursuseid ja pakkuda toitlustust.

Võrumaa. Võrumaa Partnerluskogu hinnangul tasub sealsest piirkonnast esile tõsta Võru Loomeseltsi tegevust, mis koondab loomingulisi inimesi erinevatest ettevõtetest ja organisatsioonidest. Võru Loomeselts ühendab oskuslikult kogukonda ning on toonud nii Võrru kui ka maakonda laiemalt värskendavaid kultuurituuli.

Rahvusvaheline koostööprojekt

Lõuna-Eesti Leader tegevusgruppide ja ajakirja National Geographic Eesti ühisprojekt „Elu kahe maailma piiril“ laienes piiriüleseks koostööalgatuseks, kaasates partnerid Soomest ja Põhja-Iirimaalt.

Maastikule paigaldatud NG kollased raamid toovad esile nende paikade väärtusi: puhas loodus, kultuur ja ajalugu, jätkusuutlikud kogukonnad, innovaatilised lahendused. Rahvusvahelise projekti koostööpartneriteks on Lõuna-Eesti Leader tegevusgrupid: Jõgevamaa Koostöökoda, Tartumaa Arendusselts, Piiriveere Liider, Valgamaa Partnerluskogu ja Võrumaa Partnerluskogu, samuti linnad Elva, Valga ja Võru. Välispartneritena löövad kaasa Leader tegevusgrupid Kagu-Soomest (Septra ja Etelä-Karjala Kärki piirkond) ning Põhja-Iirimaalt (Causeway Coast & Glens piirkond).

Loe lähemalt: www.vistisouthestonia.com; www.sepra.fi; www.karkileader.fi; www.causewaycoastandglens.gov.uk/work/rural-development

Materjal valmis projekti "Elu kahe maailma piiril" raames meie ajakirja ja Lõuna-Eesti Leader tegevusgruppide koostöös.

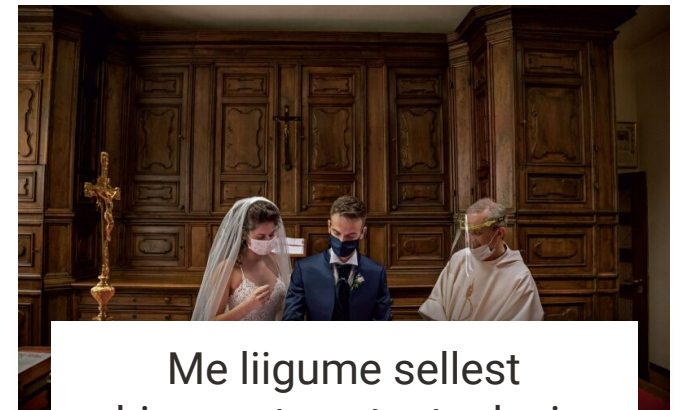
Jaga lugu:

Belgia, Indoneesia, Keenia
... koroonaviirus luurab
kõikjal üle maailma

Ärme lase seda hetke
raisku, planeedi nimel

Me liigume sellest
hirmsast aastast edasi.
Aga kuidas? Kuhu?